

استانداردهای حسابداری

و

نقد حسابداری و گزارشگری مالی در بانکهای ایران

مختصر این مقاله در چهاردهمین همایش بانکداری اسلامی، برگزار شده در موسسه عالی بانکداری ایران در ۱۰ و ۱۱ شهریورماه ۱۳۸۲، عرضه شد. متن کامل در اینجا آورده می‌شود.

مصطفی علی‌مدد

اندازه‌گیری و شناخت همسان و یا لاقط همهانگ تهیه و ارائه شود و از بکارگیری مبانی و ضوابط دلخواهی جلوگیری شود که به‌ارائه نادرست اطلاعات مالی منتج می‌شود. وضع استانداردهای حسابداری در سطح ملی در کشورهای پیشرفته از

دهیم و هر ساختاری را از ترازنامه ارائه کنیم. استانداردهای حسابداری چه در سطح ملی و چه در مقیاس بین‌المللی با این هدف وضع شده و می‌شود که با اطلاعات مالی و بویژه صورتهای مالی با اصطلاحات تعریف شده و روشهای

بخش اول: مروری بر استانداردهای حسابداری

مقدمه

زمینه بحث در این مقاله، ساختار مالی و نظارتی بانکهاست. برای آن که چنین بحثی نتیجه بدهد لازم است که مفاهیم، اصطلاحات و روشهای اندازه‌گیری و شناسایی عناصر حسابداری که در صورتهای مالی بانکها بکار می‌رود کمابیش یکسان و یا لاقط همهانگ باشد. زیرا، چنانچه هر یک از ما طبق نظر و حتی بنا به الزامات یا ضرورتهایی که تشخیص می‌دهیم مبانی و روشهای متفاوتی را در اندازه‌گیری و شناخت آثار مالی معاملات و عملیات مالی بکار بریم، اطلاعات و گزارشهایی را فراهم خواهیم آورد که قابل اعتماد و بخصوص قابل مقایسه نخواهند بود. اگر مجاز باشیم که روشهای مختلف اندازه‌گیری و شناخت را بکار بریم می‌توانیم هر مبلغ سود که مورد نظر باشد در صورت سود و زیان نشان

اواسط قرن بیستم میلادی شروع شد و با سازوکارهای مختلف، رشد و گسترش یافت و اجرای آنها الزامی گردید.^۱ سایر کشورها نیز اغلب بنا بر سوابق تحصیلی و گرایشهای حسابداران حرفه‌ای و دولتمردانشان مراجعی را برای وضع و تدوین استانداردهای حسابداری ایجاد کردند بطوری که در حال حاضر، اغلب کشورهای جهان مراحل از وضع و تدوین استانداردهای ملی یا پذیرش استانداردهای بین‌المللی حسابداری را می‌گذرانند و تهیه و ارائه صورتها و گزارشهای مالی بدون آنکه بر استاندارد مشخصی مبتنی باشد فاقد معناست.

سوابق وضع و گسترش کاربرد استانداردهای بین‌المللی حسابداری

در پی تشکیل هشتمین کنگره بین‌المللی حسابداران جهان در سال ۱۹۷۲، در سال ۱۹۷۳ میلادی هیاتی مرکب از جوامع حرفه‌ای حسابداری از ۱۰ کشور جهان تحت نام **کمیته تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری**^۲ تشکیل شد و جوامع و مراجع حرفه‌ای حسابداری کشورهای دیگر جهان در طول زمان به آن پیوستند.^۳ این کمیته با پژوهشها و مطالعات گسترده در زمینه شرایط و نیازهای بین‌المللی به اطلاعات مندرج در صورتهای مالی و مطالعه استانداردهای حسابداری کشورهای پیشرفته، بویژه ایالات متحده آمریکا و انگلستان، در طول ۳۰ سال گذشته با تشکیلات و سازوکارهای مختلف فعال بوده و استانداردهای بین‌المللی حسابداری متعددی را وضع کرده است. نخستین استاندارد بین‌المللی حسابداری در سال ۱۹۷۵ منتشر شده و آخرین آن در سال ۲۰۰۱ بوده است. این کمیته که در سال ۲۰۰۲ میلادی با تغییراتی در ساختار تشکیلاتی آن، به **هیات تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری**^۴ تغییر نام یافت^۵ تاکنون ۴۱

استاندارد وضع کرده است که ۳۴ استاندارد آن لازم‌الاجراست. فهرست این استانداردها را در **جدول ۱** ملاحظه می‌کنید.

استانداردهایی که در حال حاضر جنبه اجرایی دارند حاصل تجدیدنظرهای متعدد در استانداردهای وضع شده قبلی است بطوری که هیات، تاکنون، ۲۵ استاندارد از استانداردهای قبلی را نسخ و استاندارد اصلاح‌شده جدیدی را جایگزین آنها کرده است. جریان تدوین و اصلاح استانداردهای بین‌المللی حسابداری همچنان ادامه دارد و در سال ۲۰۰۳، تجدیدنظر، بهبود و اصلاح ۱۷ استاندارد از استانداردهای قبلی و تدوین دو استاندارد جدید بین‌المللی حسابداری در دستور کار هیات قرار دارد.^۶

هدف از تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری، فراهم آوردن مجموعه‌ای از استانداردهای با کیفیت بالا، قابل فهم و قابل اجرا به‌منظور ارائه گزارشهای مالی قابل مقایسه و شفافیت در سطح جهان و هماهنگ‌سازی استانداردهای ملی حسابداری کشورهای مختلف با استانداردهای بین‌المللی است.^۷ اگرچه بکارگیری استانداردهای بین‌المللی حسابداری از طریق انعقاد کنوانسیون یا توافقنامه‌ای بین مراجع یا جوامع حسابداری کشورهای مختلف الزامی نشده است ولی ۱۳۸ انجمن حرفه‌ای حسابداری عضو فدراسیون بین‌المللی حسابداران در ۱۰۷ کشور جهان^۸ و مؤسسات حسابداری محلی و ملی و بین‌المللی عضو انجمنهای مزبور، متعهد به ترغیب اجرای استانداردهای بین‌المللی می‌باشند. علاوه بر این، اغلب مراجع تدوین استانداردهای ملی کشورهای مختلف با هیات مزبور همکاریهای سازنده دارند؛ بطوری که علاوه بر کشورهایی که تاکنون استانداردهای بین‌المللی حسابداری را به عنوان استاندارد ملی پذیرفته‌اند، **اتحادیه اروپا**^۹ نیز قرار است از سال ۲۰۰۵ میلادی استانداردهای مزبور را

در کشورهای عضو لازم‌الاجرا کند.^{۱۰} ضمن آنکه مراجع و جوامع بین‌المللی دیگری نظیر **سازمان بین‌المللی مراجع اوراق بهادار و بورس**^{۱۱}، **جامعه بین‌المللی مدیران اجرایی مالی**^{۱۲}، **شورای بین‌المللی مؤسسات سرمایه‌گذاری**^{۱۳}، **جامعه بین‌المللی آموزش و تحقیقات حسابداری**^{۱۴} نیز از استانداردهای بین‌المللی حسابداری حمایت می‌کنند.

استانداردهای حسابداری در ایران

سابقه بحث و توضیح استانداردهای حسابداری در ایران به اوایل دهه ۱۳۴۰ شمسی برمی‌گردد که در کتابهای حسابداری منتشر شده، اصول عمومی حسابداری به‌عنوان اصول این رشته از دانش و به‌اتکای منابع خارجی بیان شده بود. در مقررات مربوط به حسابداران رسمی مندرج در قانون مالیاتهای مستقیم ۱۳۴۵ و اساسنامه کنون حسابداران رسمی مصوب ۱۳۵۱ تدوین موازین فنی و اخلاقی حرفه حسابداری مقرر شده بود اما هیچ اقدام مؤثری در این زمینه به‌عمل نیامد. با این حال، در حرفه حسابداری و در گزارشهای مالی سالانه رعایت اصول پذیرفته‌شده یا متداول حسابداری مطرح و معمولاً غرض از آن تبعیت از استانداردهای کشور انگلستان و در مواردی آمریکا به‌اتکای سوابق تحصیلی یا تجربی و یا وابستگی‌های حرفه‌ای حسابداری یا مؤسسه حسابرسی گزارش‌کننده بود.^{۱۵} به‌دنبال لغو موادی از قانون مالیاتهای مستقیم ۱۳۴۵ و مقررات مربوط به حسابداران رسمی در سال ۱۳۵۹، چند مؤسسه حسابرسی در بخش عمومی ایجاد شد که از جمله آنها مؤسسه حسابرسی سازمان صنایع ملی بود. این مؤسسه با تشکیل مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی کار ترجمه و انتشار استانداردهای بین‌المللی حسابداری و برخی از استانداردهای حسابداری آمریکا را شروع و با توضیح نحوه اجرای استانداردهای حسابداری در

جدول ۲- فهرست استانداردهای حسابداری کشور تا پایان تیرماه ۱۳۸۲

شماره	تاریخ اجرا	عنوان
۱	۱۳۸۰/۱/۱	نحوه ارائه صورتهای مالی
۲	۱۳۸۰/۱/۱	صورت جریان وجوه نقد
۳	۱۳۸۰/۱/۱	درآمد عملیاتی
۴	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری پیشامدهای احتمالی
۵	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری رویدادهای بعد از تاریخ ترازنامه
۶	۱۳۸۰/۱/۱	گزارش عملکرد مالی
۷	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری تحقیقات و توسعه
۸	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری موجودی مواد و کالا
۹	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری پیمانهای بلندمدت
۱۰	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری کمکهای بلاعوض دولت
۱۱	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری داراییهای ثابت مشهود
۱۲	۱۳۸۰/۱/۱	افشای اطلاعات در خصوص اشخاص وابسته
۱۳	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری مخارج تأمین مالی
۱۴	۱۳۸۰/۱/۱	نحوه ارائه داراییهای جاری و بدهیهای جاری
۱۵	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری سرمایه گذاریها
۱۶	۱۳۸۰/۱/۱	تسعیر ارز
۱۷	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری داراییهای نامشهود
۱۸	۱۳۸۰/۱/۱	صورتهای مالی تلفیقی و حسابداری سرمایه گذاری در واحدهای تجاری فرعی
۱۹	۱۳۸۰/۱/۱	ترکیب واحدهای تجاری
۲۰	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری سرمایه گذاری در واحدهای تجاری وابسته
۲۱	۱۳۸۰/۱/۱	حسابداری اجارهها
۲۲	۱۳۸۰/۱/۱	گزارشگری مالی میان دوره‌ای
۲۳	۱۳۸۱/۱/۱	حسابداری مشارکتهای خاص
۲۴	۱۳۸۱/۱/۱	گزارشگری مالی واحدهای تجاری در مرحله قبل از بهره‌برداری
۲۵	۱۳۸۱/۱/۱	گزارشگری برحسب قسمتهای مختلف

حسابرسی را در جدول ۲ ملاحظه می‌کنید.

استانداردهای مزبور در هماهنگی با استانداردهای بین‌المللی حسابداری تدوین و در واحدهای تجاری (انتفاعی) لازم‌الاجراست؛ و با اجرای آنها، مفاد استانداردهای بین‌المللی در صورتهای مالی تهیه شده، رعایت می‌شود. با این حال، در مورد صنایع خاص و در مورد موضوعاتی که هنوز استاندارد برای آن تدوین نشده است، صورتهای مالی باید بر مبنای یکی از رویه‌های متداول حسابداری تهیه شود.^{۱۹}

استاندارد حسابداری بانکها

بانکها از جنبه‌های عمومی معاملات و عملیات تابع استانداردهای حسابداری مربوط به مؤسسات انتفاعی می‌باشند ولی از آنجا که بانکها:

- از طریق واسطه‌گری مالی^{۲۰} بخشی مهم و موثر از فعالیتهای اقتصادی و بازرگانی را در سراسر جهان تشکیل می‌دهند؛ و
- اکثر افراد جامعه و موسسات برای سپرده‌گذاری یا تأمین مالی فعالیتهای خود از بانکها استفاده می‌کنند؛ و
- بر ثبات و سلامت سیستم پولی کشور تأثیر بسیار دارند، دولتها، در سراسر جهان:
- در جهت حفظ اعتماد عمومی به سیستم پولی کشور، و
- حفظ حقوق سپرده‌گذاران و دیگر مشتریان بانکها، قوانین و مقررات ویژه‌ای را در مورد اداره و معاملات بانکها وضع و معمولا از طریق برقراری سیستم بانک مرکزی بر اجرای آن نظارت و در عین حال، امتیازاتی را در جهت حفظ و ایمنی به بانکها اعطا می‌کنند.^{۲۱}
- به این ترتیب، نسبت به سلامت اقتصادی، توانایی پرداخت تعهدات و میزان ریسکی که متوجه عملیات گوناگون بانکهاست توجه و علاقه فراگیری وجود دارد و به تبع آن، حسابداری و گزارشگری مالی بانکها از

شناخته شد.^{۱۷} سازمان حسابرسی با تداوم فعالیتهای قبلی در زمینه ترجمه استانداردهای بین‌المللی حسابداری و توضیح چگونگی اجرای استانداردهای حسابداری در نشریات دیگر، اقدامات و مطالعات گوناگونی را در زمینه تدوین استانداردهای حسابداری کشور به‌عمل آورد و سرانجام در سال ۱۳۷۸ مجموعه رهنمودهای حسابداری و در سال ۱۳۸۰ مجموعه‌های حاوی ۲۲ استاندارد پس از تصویب مراجع ذیصلاح به‌صورت رسمی منتشر کرد.^{۱۸} اقدامات سازمان حسابرسی در زمینه تدوین استانداردهای حسابداری ادامه دارد و تاکنون سه استاندارد دیگر را نیز تهیه و منتشر کرده است. فهرستی از استانداردهای حسابداری مصوب سازمان

کتابها و نشریات دیگر، استانداردهای حسابداری را در سطح گسترده‌ای در ایران معرفی و لزوم تدوین استانداردهای ملی را آشکار کرد.^{۱۶} در طول سالهای بعد و تا پیش از انتشار مجموعه استانداردهای حسابداری ایران در سال ۱۳۸۰، استانداردهای بین‌المللی حسابداری و استانداردهایی از کشورهای دیگر، ملاک تهیه صورتهای مالی در ایران بود. با تشکیل سازمان حسابرسی از تلفیق و ادغام چهار مؤسسه حسابرسی بخش عمومی در سال ۱۳۶۶، به‌موجب قانون تشکیل و اساسنامه قانونی سازمان مزبور، استانداردهای ملی حسابداری پشتوانه قانونی یافت و سازمان حسابرسی به‌عنوان مرجع رسمی تدوین استانداردهای حسابداری در ایران

سایر مؤسسات تجاری متفاوت است.^{۳۲}

در مورد نحوه حسابداری و گزارشگری مالی بانکها، در برخی از کشورها، استاندارد حسابداری خاصی وضع و یا در استانداردهای مربوط به انواع معاملات، نحوه بکارگیری آن در بانکها بیان شده است. در برخی از کشورهای دیگر نظیر امریکا و بریتانیا، علاوه بر آن، جوامع حرفه‌ای مربوط نشریات خاصی را به‌عنوان رهنمود حسابداری و حسابرسی صنعت بانکداری تهیه و منتشر کرده‌اند که به‌تفصیل به جنبه‌های مختلف حسابداری بانکها پرداخته است.^{۳۳}

در کلیه کشورها، علاوه بر استانداردهای حسابداری، مراجع نظارتی بخش مالی و بانکها^{۳۴} نیز از طریق وضع مقررات یا صدور دستورالعمل و یا از طریق مصوبات مراجع قانونگذاری کشور الزاماتی را در مورد حسابداری معاملات، عملیات و تهیه و ارائه صورتهای مالی بانکها مقرر می‌دارند که توسط بانکهای کشور مربوط باید رعایت شود.

در ایران به‌موجب ماده ۳۳ قانون پولی و بانکی کشور، شورای پول و اعتبار به‌عنوان مرجع تعیین نحوه و اصول حسابداری بانکها، صورتهای مالی، استهلاکات، اندوخته‌ها و سایر حسابهای بانکی تعیین گردیده است^{۳۵} و مصوباتی را در موارد فوق تصویب و ابلاغ کرده است.

در سطح بین‌المللی، استاندارد مربوط به موارد افشا در صورتهای مالی بانکها و مؤسسات مشابه، نخستین بار در سال ۱۹۹۰ به تصویب هیأت تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری رسید، در سال ۱۹۹۴ تجدید ارائه شد و در سالهای ۱۹۹۸ و ۱۹۹۹ با تصویب استانداردهای بین‌المللی دیگر، اصلاحاتی در پاره‌ای از مواد آن صورت گرفت.^{۳۶} مطالعاتی هم در مورد استاندارد حسابداری معاملات بانکی در جریان است که احتمالاً در سال ۲۰۰۵ میلادی به‌جریان گذارده خواهد

جدول ۳- استانداردهای بین‌المللی حسابداری که در بانکها کاربرد بیشتری دارد

شماره	تاریخ	عنوان
۱	۱۹۹۷	ارائه صورتهای مالی
۱۰	۱۹۹۹	اقدام احتمالی و رویدادهای بعد از تاریخ ترازنامه
۱۴	۱۹۹۷	گزارشگری بر حسب قسمتها
۳۲	۱۹۹۸	ابزارهای مالی: موارد افشا و ارائه
۳۷	۱۹۹۸	ذخایر، بدهیهای احتمالی و داراییهای احتمالی
۳۹	۱۹۹۸	ابزارهای مالی: شناخت و اندازه‌گیری

دارد، سازمان حسابداری و حسابرسی مؤسسات مالی اسلامی^{۳۴} است. این سازمان در سال ۱۹۹۱ میلادی- ۱۴۱۱ هجری قمری- در بحرین تشکیل گردید^{۳۵} و با تشکیل هیأت تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی تاکنون ۱۸ استاندارد حسابداری و چهار استاندارد حسابرسی برای مؤسسات مالی اسلامی تهیه کرده است.^{۳۶} در مورد پذیرش عمومی و ضمانت اجرای استانداردهای مزبور اطلاع موثقی در دسترس نبود.

موارد مقرر در استاندارد بین‌المللی حسابداری بانکها

رئوس مواردی که در این استاندارد در مورد حسابداری بانکها مقرر گردیده به‌قرار زیر است:^{۳۷}

- رویه‌های حسابداری؛
 - صورت سود و زیان؛
 - ترازنامه؛
 - اقدام احتمالی و تعهدات مشروط شامل اقدام خارج از ترازنامه؛
 - سررسید داراییها و بدهیها؛
 - تراکم داراییها و بدهیها و اقدام خارج از ترازنامه؛
 - زیانهای ناشی از مطالبات؛
 - ریسکهای عمومی بانکداری؛
 - داراییهای وثیقه گذارده شده؛
 - فعالیت بانک در نقش امین؛ و
 - معاملات با اشخاص وابسته.
- رویه‌های حسابداری**
- طبق بند ۸ این استاندارد، بانکها باید رویه‌های حسابداری اقدام زیر را افشا کنند:
- شناسایی انواع اصلی درآمد؛

شد. جای توضیح است که از لحاظ استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰ مکمل سایر استانداردهاست و بانکها باید سایر استانداردهای بین‌المللی حسابداری را رعایت کنند مگر آنکه به‌صراحت مستثنی شده باشند.^{۳۷} با این حال، استانداردهای بین‌المللی حسابداری معینی در بانکها کاربرد بیشتری دارد که ذکر آنها مفید به‌نظر می‌رسد (جدول ۳).

مرجع دیگری که در سطح بین‌المللی مقرراتی را در مورد بانکها وضع کرده است که کاربرد حسابداری دارد کمیته نظارت بانکی بال^{۳۸} است که در کنوانسیون یا میثاقی که در سال ۱۹۸۸ تصویب نمود مقرراتی را در مورد سیستم محاسبه سرمایه بانکها و استانداردهای آن در جهان وضع کرد.^{۳۹} در این میثاق، اجزای تشکیل‌دهنده سرمایه بانکها، ضرایب ریسک، وثیقه‌ها و ضمانت‌نامه‌ها، تعهدات مشروط خارج از ترازنامه و در نهایت، نسبت استاندارد کفایت سرمایه^{۴۰} تعریف شده است.^{۴۱} این کمیته، میثاق هماهنگی^{۴۲} یا توافقنامه جدیدی را در دست بررسی و تصویب دارد که در آن، مقررات گسترده‌تری در مورد سرمایه و فعالیت‌های بانکی در سطح بین‌المللی پیش‌بینی شده است و از سال ۲۰۰۵ میلادی اجرایی خواهد شد.^{۴۳}

مرجع دیگری که در سطح منطقه‌ای در زمینه استانداردهای حسابداری بانکداری اسلامی فعالیت

- ارزیابی اوراق بهادار؛
- مبنای تمایز اقسام دارایی و بدهی و اقسام احتمالی و تعهدات مشروط؛

- مبنای تعیین زیانهای ناشی از مطالبات؛ و
- مبنای تعیین ریسک و حسابداری هزینه‌های مربوط.

صورت سود و زیان

طبق بندهای ۹ تا ۱۷، در صورت سود و زیان بانک باید:

- درآمدها و هزینه‌ها بر حسب ماهیت آنها طبقه‌بندی شود؛

- درآمدها و هزینه‌های مربوط به عملیات واسطه‌گری مالی در ابتدا ذکر شود؛ و

- درآمدها و هزینه‌های بانک جز در موارد استثنای تهاتر نشود.

ترازنامه

طبق بندهای ۱۸ تا ۲۵، در ترازنامه بانک باید:

- داراییها و بدهیها بر حسب ماهیت آنها طبقه‌بندی و اقسام بر حسب نقدینگی مرتب شده باشد؛

- داراییها در گروههای متناسب بر حسب نقدینگی و بدهیها بر حسب سررسید مرتب شده باشد؛

- داراییها و بدهیها نباید با یکدیگر تهاتر شوند مگر آنکه حق قانونی تهاتر وجود داشته باشد؛ و

- ارزش متعارف داراییها و بدهیهای مالی ارائه شود.

اقلام احتمالی و تعهدات مشروط

شامل اقسام خارج از ترازنامه

طبق بندهای ۲۶ تا ۲۹، بانک باید ماهیت و مبلغ بدهیهای احتمالی و تعهدات مشروط زیر را افشا کند:

- جایگزینهای اعطای اعتبار شامل تضمین بدهی اشخاص، قبولی بروات، صدور اعتبارنامه احتیاطی؛

- بدهیهای احتمالی ناشی از صدور ضمانت‌نامه‌های مربوط به معاملات مانند ضمانت‌نامه حسن انجام کار، شرکت در مناقصه، ضمانت محصولات و اعتبارنامه‌های احتیاطی برای معاملات معین؛

- بدهیهای احتمالی ناشی از معاملات

بازرگانی مانند اعتبارات اسنادی؛

- قراردادهای فروش و بازخرید اوراق بهادار؛

- اقسام مرتبط با نرخ بهره و نرخ تسعیر ارز ناشی از معاوضه، اختیار معامله و معاملات سلف؛ و

- تعهدات مشروط مربوط به تسهیلات اعتباری فراهم شده از طریق صدور اسناد کوتاه‌مدت تجاری.

سررسید داراییها و بدهیها

طبق بندهای ۳۰ تا ۳۹:

- بانک باید جدول سنی داراییها و بدهیهای خود را بر حسب مدت باقیمانده از تاریخ ترازنامه تا سررسید قراردادی آنها ارائه کند؛

- گروه‌بندی داراییها و بدهیها می‌تواند متفاوت باشد اما نمونه متعارف طبقه‌بندی زمانی عبارت است از:

الف- تا یک ماه،

ب- از یک تا سه ماه،

ج- از سه ماه تا یک سال،

د- از یک تا پنج سال،

ه- بیش از پنج سال،

- روش طبقه‌بندی برای داراییها و بدهیها باید یکسان باشد تا انطباق سررسید داراییها و بدهیها روشن شود.

تراکم داراییها و بدهیها و اقسام خارج از ترازنامه

طبق بندهای ۴۰ تا ۴۲، بانک باید:

- موارد عمده تراکم داراییها و بدهیها و اقسام خارج از ترازنامه خود را بر حسب مناطق جغرافیایی، گروههای مشتریان یا گروههای صنعتی افشا کند؛ و

- خالص مبلغ داراییها و بدهیهای عمده ارزی و ریسک مترتب بر آنها را افشا کند.

زیانهای ناشی از مطالبات

طبق بندهای ۴۳ تا ۴۹ بانک باید:

- رویه حسابداری مربوط به شناخت مطالبات، ذخیره‌گیری و حذف مطالبات لاوصول از حسابها را افشا کند؛

- مطالبات معوق را به صورت موردی بررسی و برای آن ذخیره در نظر بگیرد؛

- زیان بالقوه ناشی از مطالبات کنونی را طبق تجارب گذشته برآورد و برای آن ذخیره در نظر بگیرد؛ و

- جزئیات تغییرات انجام یافته در ذخیره مطالبات لاوصول را گزارش نماید.

ریسکهای عمومی بانکداری

طبق بندهای ۵۰ تا ۵۲، بانک باید برای ریسکهای عمومی بانکداری، شامل زیانهای آتی، اقسام احتمالی و سایر ریسکها، مبالغی از سود خود را کنار بگذارد و افشا کند.

داراییهای وثیقه‌گذار شده

طبق بند های ۵۳ و ۵۴، بانک باید جمع بدهیهای با وثیقه و نوع و ارزش ثبت شده داراییهایی را که در وثیقه بدهیهاست، افشا کند.

فعالیت بانک در نقش امین

در مواردی که بانک به عنوان امین یا معتمد، داراییهای اشخاص، هیاتهای امنا، صندوقهای بازنشستگی و سایر مؤسسات را در اختیار می‌گیرد نباید این داراییها را جزء اقسام ترازنامه بانک قرار دهد؛ اما افشای فعالیتهای عمده بانک در نقش امین لازم است.

معاملات با اشخاص وابسته

طبق بندهای ۵۶ تا ۵۸، روابط و معاملات بین بانک با اشخاص وابسته باید طبق استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۴ افشا شود. این افشا شامل رویه اعطای وام به اشخاص وابسته، رویه معامله با اشخاص وابسته و مبالغ مرتبط با هر یک از موارد زیر باید صورت گیرد:

- یکایک وامها، پیش‌پرداختها، سپرده‌ها و سفته‌های ظهرنویسی شده؛
- مبالغ باقیمانده اقسام فوق در ابتدا و انتهای دوره؛

- سهم معاملات اشخاص وابسته از انواع درآمدهای اصلی، هزینه بهره و حق‌عمل پرداختی؛

- سهم اشخاص وابسته از مبلغ هزینه شناسایی شده طی دوره برای زیان مطالبات و مبلغ ذخیره مطالبات لاوصول؛ و

- سهم اشخاص وابسته از تعهدات مشروط، بدهیهای احتمالی و تعهدات مشروط ناشی از ارقام خارج از ترازنامه.

بخش دوم: موارد عمده اشکال در رعایت استانداردهای بین‌المللی حسابداری در بانکهای ایران

در ابتدا باید یادآوری کنم اشکالاتی که در اینجا گفته می‌شود غالباً ناشی از این نیست که حسابداران شاغل در بانکها، از استانداردهای بین‌المللی حسابداری آگاه نبوده‌اند یا نحوه بکارگیری آنها را نمی‌دانسته‌اند بلکه مقررات و دستورالعملهای ابلاغ شده به بانکها، تصمیمات مدیریتی و نوع عملیات، امکان رعایت استانداردهای مزبور را از بانکها سلب کرده است.

- فهرست مهمترین اشکالاتی که به‌اختصار مورد بحث قرار می‌گیرد به قرار زیر است:
- اشکال در بکارگیری مبنای تعهدی در شناخت درآمد؛
- اشکال در تهیه صورتهای مالی تلفیقی و سرمایه‌گذاریهای مالکیتی بانکها؛
- تجدید ارزیابی و استهلاک داراییهای ثابت (اموال)؛
- زیانهای ناشی از مطالبات؛
- سررسید داراییها و بدهیها؛
- ارقام خارج از ترازنامه؛
- ارزش‌گذاری اوراق بهادار؛
- تراکم داراییها و بدهیها؛

- معاملات با اشخاص وابسته؛ و
- مدیریت و ذخیره‌گیری برای انواع ریسکهای بانکی.

اشکال در بکارگیری مبنای تعهدی در شناخت درآمد

مبنای شناسایی و ثبت آثار مالی معاملات، عملیات و رویدادهای مالی در حسابداری کنونی مؤسسات انتفاعی مبنای تعهدی است؛ به این معنی که آثار معاملات در زمان یا دوره وقوع آنها شناسایی می‌شود صرفنظر از آنکه با پرداخت یا دریافت وجه نقد همراه باشد یا نباشد. صاحب‌بنظران و مراجع حسابداری بر این عقیده‌اند که بکارگیری مبنای تعهدی، اطلاعاتی را درباره داراییها، بدهیها و سرمایه و اجزای متشکله سود فراهم می‌آورد که وضعیت مالی یک واحد انتفاعی را در مقایسه با ارائه اطلاعات مربوط به دریافتها و پرداختهای نقدی دوره‌های مختلف، بهتر نشان می‌دهد.^{۳۸} براساس این مبنا، درآمد در زمان تحقق^{۳۹} و هزینه در زمان تحمل^{۴۰} اعم از این که دریافت یا پرداخت شده یا نشده باشد شناسایی^{۴۱} و به حساب سود و زیان دوره مالی مربوط منتقل و مقابله^{۴۲} می‌شود.^{۴۳} در حسابداری مالی، مبنای نقدی بدیل^{۴۴} یا جایگزینی برای مبنای تعهدی نیست و بانکها نیز مانند سایر مؤسسات انتفاعی باید این مبنا را در معاملات بانکی خود بکار برند.

اغلب بانکهای ایران، درآمد معاملات بانکی در قالب عقود اسلامی را بر مبنای نقدی، یعنی زمانی که تمام یا بخشی از تسهیلات اعطایی وصول می‌شود، شناسایی می‌کنند. در مواردی که درآمد معامله در پایان قرارداد تحقق می‌یابد و همزمان تسویه می‌شود شناخت درآمد در مقطع وصول تسهیلات پرداختی مغایرتی با مبنای تعهدی ندارد. اما در مواردی که به‌موجب قرارداد، سود تسهیلات اعطایی به نرخ معین تعیین و براساس گذشت زمان تحقق می‌یابد در صورتی که گیرنده تسهیلات به‌وجه الزام‌آوری متعهد به تأدیه سود متعلقه باشد و اندازه‌گیری درآمد با ابهام مواجه نباشد

درآمد باید در طول زمان شناسایی شود.

با آنکه مبنای نقدی از لحاظ اندازه‌گیری مطالبات لاوصول در بانکها مزیت‌هایی دارد ولی از لحاظ رعایت اصول و استانداردهای حسابداری و بخصوص مقابله یا تطابق هزینه‌های واقع شده با درآمد این مبنا با اشکالات عمده‌ای مواجه است.

در بانکداری متعارف جهان، درآمد وامها و اعتبارات اعطایی بر اساس گذشت زمان اندازه‌گیری و شناسایی می‌شود اما در مواردی که پرداخت اقساط یا بهره وامهای اعطایی برای مدتی معین به‌تعویق می‌افتد اغلب از شناسایی درآمد در دوره جاری خودداری می‌شود.^{۴۵} دلیل آن، وجود ابهام در تحصیل درآمد است و در نتیجه شناسایی درآمد تا زمان برطرف شدن ابهام به‌تأخیر می‌افتد.

استانداردهای حسابداری چه در سطح ملی و چه در مقیاس بین‌المللی با این هدف وضع شده و می‌شود که اطلاعات مالی و بویژه صورتهای مالی با اصطلاحات تعریف شده و روشهای اندازه‌گیری و شناخت همسان و یا لاقط هماهنگ تهیه و ارائه شود

تحقیقی در مورد تفاوت این دو روش اندازه‌گیری میزان درآمد در یکی از بانکهای ایران در طول چند سال متوالی توسط یکی از دانشجویان کارشناسی ارشد مؤسسه عالی بانکداری در دست انجام است. ولی در هر حال، حتی در صورت عدم تفاوت بااهمیت در میزان درآمد بین دو روش تعهدی و نقدی نیز به نظر می‌رسد که بکارگیری مبنای تعهدی در شناخت درآمد طبق استانداردهای حسابداری^{۴۶}، با ملحوظ داشتن موارد ابهام و تأخیر در شناخت تا زمان رفع آن، لازم باشد.

اشکال در تهیه صورتهای مالی تلفیقی
بانکها نیز مانند سایر مؤسسات انتفاعی باید در مواردی که واحد دیگری را در تسلط مالکانه خود دارند صورتهای مالی تلفیقی تهیه کنند و صورتهای مالی جداگانه خود را همراه آن ارائه کنند^{۴۷}. از طرفی صورتهای مالی بانکها و از جمله صورتهای مالی تلفیقی بانکها از لحاظ نوع طبقه‌بندی و اقلام تشکیل‌دهنده در سراسر جهان متفاوت از سایر مؤسسات است و استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰ نیز شکل و محتوای صورتهای مالی بانکها را مقرر کرده است^{۴۸}.

در بانکداری جهان، بانکها مجاز به سرمایه‌گذاری منجر به تسلط در مؤسسات تولیدی نیستند و فقط می‌توانند بانک یا مؤسسات مالی دیگر را به صورت فرعی ایجاد کنند یا در کنترل خود داشته باشند. به این ترتیب، جز در موارد نادر، مشکلی از لحاظ تهیه صورتهای مالی تلفیقی پیش نمی‌آید. چنین مواردی نیز قاعدتاً از تلفیق مستثنی می‌شود^{۴۹}.

در ایران، قانون پول و بانکداری کشور، بانکها را از خرید سهام و مشارکت در سرمایه یک یا چند شرکت و یا خرید اوراق بهادار داخلی یا خارجی به‌میزانی بیش از آنچه بانک مرکزی تعیین می‌کند منع کرده^{۵۰} و به‌نظر می‌رسد که مراد، جلوگیری از بنگاه‌داری بانکها بوده است. با این حال، در دو دهه گذشته بنا به ضرورتها و

مصلح موجود، براساس قوانین و مقررات خاص و یا با تصویب شورای پول و اعتبار، بانکها، شرکتهایی را به کنترل خود درآوردند، از طریق مشارکت حقوقی به سرمایه‌گذاری مستقیم در شرکتهای و طرحها پرداختند و مدیریت و کنترل آنها را به‌دست گرفتند؛ و در نهایت، از طریق ایجاد شرکتهای سرمایه‌گذاری مالکیتی یا **هولدینگ (Holding)** تعدادی از شرکتهای و موسسات وابسته را در چنین شرکتهایی سازمان و سامان دادند. در نتیجه، اغلب بانکهای دولتی ایران در حال حاضر هم به‌طور مستقیم و هم از طریق شرکتهای سرمایه‌گذاری فرعی و وابسته خود، شرکتهای و مؤسسات انتفاعی مختلفی را در کنترل دارند. در شرایط کنونی، اگر بانکها صورتهای مالی تلفیقی تهیه نکنند مفاد استانداردهای بین‌المللی حسابداری و استانداردهای حسابداری کشور را رعایت نکرده‌اند^{۵۱}؛ اگر صورتهای مالی تلفیقی را از طریق تلفیق اطلاعات مربوط به شرکتهای تولیدی و خدماتی در کنترل خود تهیه کنند، چنین صورتهایی فرم و قالب صورتهای مالی تلفیقی بانکها در مقیاس جهانی را نخواهد داشت و شامل اقلامی چون موجودی کالا، ماشین‌آلات، درآمد فروش و نظایر اینها خواهد بود که چنین اقلامی در تجزیه و تحلیل عملیات بانکها و از جمله محاسبه نسبت کفایت سرمایه طبق میثاق بال اصولاً نامربوط است و نمی‌تواند ملاک قرار گیرد^{۵۲}.

تجدید ارزیابی داراییهای ثابت و

استهلاک اموال

در سال ۱۳۶۷ ماده واحده‌ای به‌تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و به‌موجب آن تجدید ارزیابی بانکها مجاز و مبالغ حاصل از ارزیابی مجدد داراییهای موجود بانکها از پرداخت مالیات معاف و مقرر گردید که مبالغ فوق‌الذکر به حساب سرمایه بانکها منظور شود^{۵۳}. به‌نظر می‌رسد که هدف

از تصویب قانون مزبور پوشانیدن زیان انباشته بانکها ناشی از الزامات و سیاستهای اتخاذ شده در جریان جنگ تحمیلی بود. این قانون به‌علت ابهاماتی نظیر شمول تجدید ارزیابی به کلیه داراییهای بانکها تا سال ۱۳۷۱ به اجرا گذارده نشد. در آبان ماه سال ۱۳۷۰، شورای عالی بانکها دستورالعملی را برای اجرای این قانون تهیه و انواع داراییهای مشمول تجدید ارزیابی، نحوه ارزیابی و نحوه استهلاک داراییهای تجدید ارزیابی شده را تعیین کرد^{۵۴}. در سال ۱۳۷۱ زمین، ساختمان، سرقفلی محل، وسائط نقلیه و سهام بانکها در شرکتهای^{۵۵} طبق قانون و مقررات مزبور تجدید ارزیابی و با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده بانکها، سرمایه هر بانک به‌میزان مازاد تجدید ارزیابی افزایش داده شد.

صرفنظر از این که تجدید ارزیابی، انتساب ارزشهای جدید (ارزش جاری) به داراییهای موجود است و از آن، عایدی یا درآمدی حاصل نمی‌شود که به عنوان سرمایه‌گذاری جدید تلقی شود؛ از طرفی، افزایش سرمایه طبق قانون تجارت از طریق سرمایه‌گذاری مجدد صاحبان سرمایه، انتقال سود تقسیم نشده، اندوخته‌ها، صرف سهام و تبدیل مطالبات ممکن است^{۵۶}؛ در تجدید ارزیابی انجام شده، قواعد و شرایط متعارف در ارزیابی مجدد داراییها در مقیاس بین‌المللی^{۵۷} و مفاد استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۱۶ «اموال، ماشین‌آلات و تجهیزات»، در موارد زیر رعایت نشده^{۵۸}:

- انتقال اضافه ارزش ناشی از ارزیابی مجدد داراییها به حساب سرمایه به‌جای انتقال آن به حساب غیرقابل تقسیمی تحت عنوان مازاد تجدید ارزیابی طبق بند ۳۷ استاندارد^{۵۹}.
- استفاده از ارزیابان داخلی به‌جای استفاده از ارزیابان حرفه‌ای در هیاتهای ارزیابی طبق بند ۳۰ استاندارد^{۶۰}.

• بکار نرفتن ارزش بازار در کاربری کنونی در مورد برخی از زمینها و ساختمانها طبق بند ۳۱ استاندارد^{۶۱}.

• عدم انتقال مازاد تجدیدارزیابی تحقق یافته بر اثر استهلاک داراییهای تجدیدارزیابی شده به سود یا زیان انباشته در دوره‌های مالی بعد از تجدیدارزیابی طبق بند ۳۹ استاندارد^{۶۲} به علت انتقال کل مازاد تجدیدارزیابی به سرمایه.

• انحراف اساسی از اصول حسابداری در استهلاک داراییهای تجدیدارزیابی شده.

در این مورد جای توضیح است که به علت عدم قبول هزینه استهلاک ناشی از افزایش بهای داراییها در اثر ارزیابی مجدد طبق قانون مالیاتهای مستقیم^{۶۳}، به جای آنکه داراییهای تجدیدارزیابی شده در باقیمانده عمر مفید (طبق بند ۳۳ استاندارد) مستهلک شوند^{۶۴} با نظر شورای پول و اعتبار، وزارت امور اقتصادی و دارایی طبق تبصره ۳ جدول استهلاکات، جدولی را به تصویب رساند که طبق آن مبلغ افزایش یافته ناشی از تجدیدارزیابی به نرخهای تصاعدی از ۱ تا ۷ درصد در طول ۲۵ سال مستهلاک شود^{۶۵}.

نکته دیگری که در مورد تجدیدارزیابی داراییهای ثابت بانکها از لحاظ ضوابط بین‌المللی قابل ذکر است این که میثاق بال، سرمایه بانکها را به دو بخش تقسیم می‌کند. بخش اول، **سرمایه پایه یا درجه یک**^{۶۶}، که منحصراً از سرمایه پرداخت شده و ذخایر آشکار شده، صرف سهام، اندوخته‌ها و سود انباشته تشکیل می‌شود و بخش دوم، **سرمایه مکمل یا درجه دو**^{۶۷}، شامل مازاد تجدیدارزیابی، ذخیره عمومی مربوط به مطالبات لاوصول و اقلامی دیگر که از لحاظ محاسبه کفایت سرمایه بانکها نمی‌تواند از سرمایه پایه بیشتر محسوب شود^{۶۸}. انتقال مازاد تجدیدارزیابی به سرمایه پرداخت شده که

ظاهراً سرمایه آنها را در سال ۱۳۷۲ چندین و چند برابر کرد از لحاظ ارزیابی سلامت اقتصادی و کفایت سرمایه بانکها کم‌اثر یا بدون اثر بود و محاسبات بعدی نسبت کفایت سرمایه را نیز عملاً دشوار یا غیردقیق کرد.

در مورد آثار و نتایج تجدیدارزیابی، تحقیقی توسط یکی از دانشجویان کارشناسی ارشد حسابداری مؤسسه عالی بانکداری در مورد یکی از بانکها انجام شد و وضعیت موجود را با وضعیتی مقایسه کرد که در آن استانداردهای حسابداری در مورد مازاد تجدیدارزیابی و استهلاکات برای یک دوره نه ساله رعایت شده بود. نتایج به دست آمده حاکی از این است که در صورت رعایت استانداردها، صورتهای مالی، وضعیت مالی و نتایج عملیات بانک را در سالهای پایانی بهتر از وضعیت موجود نشان می‌داد^{۶۹}.

مورد دیگری که علاوه بر نکته بالا در مورد استهلاک داراییهای ثابت بانکها قابل ذکر است اینکه طبق مصوبه شورای پول و اعتبار، بانکها می‌توانند زمین زیربنای ساختمانهای در مالکیت خود را مستهلک کنند^{۷۰}. این مصوبه که احتمالاً برای کاهش بار مالیاتی بانکها و ایجاد اندوخته مخفی به تصویب رسیده است ناقض اصول حسابداری و بند ۴۱ استاندارد بین‌المللی شماره ۱۶ است^{۷۱} که استهلاک داراییها را در طول عمر مفید آنها مجاز شمرده و به این ترتیب، داراییهای استهلاک‌ناپذیری چون زمین را از شمول استهلاک خارج کرده است. اگر قصد، ایجاد اندوخته مخفی بوده است تجدیدارزیابی دقیقاً عکس آن عمل می‌کند.

در مورد تجدیدارزیابی جا دارد اضافه شود که طبق ماده ۶۲ قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به دولت اجازه داده شده که داراییهای ثابت شرکتها دولتی را که صد در صد سهام آنها متعلق به دولت یا متعلق به شرکتها مذکور هستند

تجدیدارزیابی... و مبالغ حاصل حسب مورد به حساب افزایش سرمایه دولت یا شرکت دولتی مربوط ... منظور شود^{۷۲}.

به این ترتیب، بانکهای دولتی نیز مجاز می‌باشند که در دوران برنامه سوم توسعه، داراییهای خود را تجدیدارزیابی کنند. نظر به این که به موجب این قانون نیز مازاد تجدیدارزیابی به سرمایه منظور می‌شود اجرای آن با همان اشکالاتی مواجه خواهد بود که در تجدیدارزیابی قبلی گفته شد.

زیانهای ناشی از مطالبات

طبق بند ۴۴ استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰، بانکها باید مطالبات معوق را به صورت موردی بررسی و زیان بالقوه ناشی از مطالبات کنونی را طبق تجارب گذشته برآورد و برای هر یک از این دو مورد ذخیره در نظر بگیرند.

روش متداول در بانکداری جهان در مورد بررسی موردی مطالبات معوق این است که علاوه بر ارزیابی عوامل مرتبط بامشتری، نظیر نوع وام و وثایق، زمان معوق ماندن مطالبه یکی از عوامل اصلی در اندازه‌گیری میزان ذخیره است و این ذخیره در مواردی به صد در صد اصل و سود وامهای اعطایی بالغ می‌شود. در تعیین ذخیره عمومی نیز وامها گروه‌بندی و بنا به تجارب گذشته در مورد هر گروه ذخیره لازم برآورد می‌شود^{۷۳}.

در بانکداری ایران، طبق دستورالعمل بانک مرکزی، مطالبات را به سررسید نشده، سررسید گذشته و معوق طبقه‌بندی می‌کنند که رویه‌ای قابل قبول است. در مورد مطالبات سررسید نشده، ۲ درصد ذخیره در نظر گرفته شده است که با میزان مقرر در کنوانسیون بال هماهنگی دارد^{۷۴}. اما دستورالعمل، در تعیین میزان ذخیره برای مطالبات معوق در بررسی موردی برخوردی خوش‌بینانه دارد. با این حال، تحقیق انجام شده توسط یکی از دانشجویان دوره کارشناسی ارشد حسابداری مؤسسه علوم بانکی ایران در شعب یکی از شهرستانهای

یکی از بانکها^{۷۵} نشان می‌دهد که دستورالعمل فوق در مورد بررسی مطالبات معوق به دلایل مختلف به‌درستی بکار گرفته نمی‌شود و اگر ذخیره مطالبات طبق مفاد همان دستورالعمل توأم با خوش‌بینی هم اندازه‌گیری شود میزان ذخیره لازم تقریباً دو برابر میزان کنونی است. یکی از دلایل کمتر محاسبه کردن ذخیره لازم این است که در صورت اندازه‌گیری درست، عملاً مسئول و کارکنان شعبه، مزایایی را از دست خواهند داد.

کم‌بودن ذخیره مطالبات لاوصول علاوه بر این که ریسک اعتباری بانک را افزایش می‌دهد موجب نشان دادن سود واهی خواهد شد.

سررسید داراییها و بدهیها

طبق بند ۳۰ استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰، بانکها باید جدول سنی داراییها و بدهیهای خود را برحسب مدت باقیمانده از تاریخ ترازنامه تا سررسید قراردادی آنها ارائه کنند. این کار انطباق یا عدم انطباق سررسید داراییها و بدهیهای یک بانک را نشان می‌دهد و اهمیت زیادی در مدیریت آن دارد. در بانکهای ایران تهیه جدول سنی تسهیلات سررسید نشده معمول نیست و در یادداشتهای همراه صورتهای مالی ارائه نمی‌شود. در نتیجه، مبنایی قابل اعتماد برای تحلیل و ارزیابی نقدینگی بانکها فراهم نمی‌آید.

اقلام خارج از ترازنامه

یکی از عواملی که صورتهای مالی بانکها را از سایر مؤسسات متفاوت می‌سازد اقلام احتمالی و تعهدات مشروطی است که از معاملات متداول بانکها ناشی و در زمان وقوع در حسابها به‌عنوان تعهد یا دین شناسایی نمی‌شود. این اقلام که بخش عمده‌ای از کسب و کار بانک را تشکیل می‌دهند، اثر عمده‌ای بر میزان ریسکی دارند که یک بانک در معرض آن است.

اقلام خارج از ترازنامه مشمول بندهای ۲۶ تا ۲۹ استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰ و استاندارد

بین‌المللی حسابداری شماره ۳۷، «ذخایر و بدهیهای احتمالی» می‌باشند و طبق بند ۲۶ استاندارد بین‌المللی شماره ۳۰، باید حداقل در چهار سرفصل زیر در یادداشتهای همراه صورتهای مالی ارائه و حسب مورد ذخیره لازم برای بدهیهای احتمالی ناشی از آنها گرفته شود:

- جایگزینهای اعطای اعتبار مانند تضامین مربوط به قبول بروات،
- ضمانت‌نامه‌ها مانند ضمانت حسن انجام کار و شرکت در مناقصه،
- معاملات اسنادی مانند گشایش اعتبار اسنادی و تضمین اسناد کوتاه‌مدت تجاری،
- معاملات مربوط به اوراق بهادار و اوراق مشتقه.

علاوه بر این، طبقه‌بندی و ارائه اقلام خارج از ترازنامه، از لحاظ محاسبه کفایت سرمایه طبق میثاق بال نیز لازم است. زیرا این اقلام با احتساب ضریب ریسک مربوط، در مخرج کسر نسبت کفایت سرمایه منظور می‌شود.

در صورتهای مالی برخی از بانکهای ایران، اقلام خارج از ترازنامه تحت عنوان حسابهای انتظامی در یک قلم منظور می‌شود اما در برخی دیگر حسابهای انتظامی به‌روشی مطلوب طبقه‌بندی و ارائه می‌شوند. اما در اغلب بانکها، ذخیره لازم، به‌شکل کنارگذاری مبلغی از سود، برای زیانهای بالقوه ناشی از اقلام خارج ترازنامه پیش‌بینی و در نظر گرفته نمی‌شود.

ارزش‌گذاری اوراق بهادار

یکی از مهمترین انواع داراییهای بانکها، سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار است. اوراق بهادار بانکها باید در دو سرفصل طبقه‌بندی شود: اوراق بهاداری که به قصد دادوستد نگهداری می‌شود و اوراق بهادار سرمایه‌گذاری^{۷۶}. تمایل عمومی در حسابداری امروز دنیا بر این است که اوراق بهادار به ارزشهای بازار ارزش‌گذاری شود مگر آنکه ارزش بازار قابل اطمینانی وجود نداشته باشد. استاندارد بین‌المللی شماره ۳۹ نیز بر شناخت و اندازه‌گیری اوراق بهادار به قیمت‌های بازار مبتنی است. در بانکهای ایران معمولاً کلیه انواع اوراق بهادار از

جمله اوراق بهادار قابل معامله در بورس اوراق بهادار به ارزشهای تاریخی ثبت و ارائه می‌شود، زیرا در مقررات مالیاتی شرایط و معافیت لازم برای انتقال مازاد به اندوخته، در صورت بکارگیری ارزشهای بازار پیش‌بینی نشده است.

تراکم داراییها و بدهیها و ارقام خارج از ترازنامه

استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰ به‌منظور ارزیابی ریسک بالقوه موجود در تحقق داراییها و الزامات مربوط به پرداخت بدهیها و تعهدات مشروط مقرر می‌دارد که بانکها، موارد عمده تراکم داراییها و بدهیها و ارقام خارج از ترازنامه خود را برحسب مناطق جغرافیایی، گروههای مشتریان یا گروههای صنعتی و همچنین، خالص مبلغ داراییها و بدهیهای عمده ارزی و ریسک مترتب بر آنها، افشا کند.

در یادداشتهای همراه صورتهای مالی بانکهای ایران معمولاً تراکم تسهیلات اعطایی از جنبه‌های مختلف نظیر بخشهای اقتصادی و انواع عقود و تراکم سپرده‌ها بر حسب نوع سپرده افشا می‌شود که بر استانداردهای بین‌المللی منطبق است. اما در دو مورد مفاد استاندارد بین‌المللی رعایت نمی‌شود:

• ارائه اطلاعات مربوط به داراییها و بدهیهای ارزی شامل داراییها و بدهیهای شعب خارجی.

• ارائه اطلاعات مربوط به تراکم داراییها در بخشهای عمومی و خصوصی به‌علت ناروشن بودن تعریف حدود هر بخش با توجه به دامنه گسترده بخش عمومی غیردولتی و قلمداد کردن برخی از واحدهای تابعه بخش عمومی غیردولتی در شمار مؤسسات خصوصی (نظیر شرکتهای سرمایه‌گذاری وابسته به نهادهای عمومی غیردولتی).

معاملات با اشخاص وابسته

استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰ علاوه بر افشای معاملات بانکها با اشخاص وابسته طبق استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۲۴^{۷۷} در مورد بانکها مقرر داشته است جزئیات مربوط به معاملات بانک با اشخاص وابسته و

تغییرات در مانده حساب آنها و سهم اشخاص وابسته از تعهدات مشروط و بدهیهای احتمالی ناشی از اقلام خارج از ترازنامه افشا شود. اما در یادداشتهای همراه صورت‌های مالی بانکها، جزئیات معاملات با اشخاص وابسته و اطلاعات مربوط به سهم آنها از تعهدات مشروط ناشی از اقلام خارج از ترازنامه به‌طور کامل انعکاس ندارد.

مدیریت و ذخیره‌گیری برای انواع ریسکهای بانکی

ذات و ماهیت معاملات و عملیات، بانکها را با ریسکهای متعدد و متنوعی مواجه می‌کند که ذکر آن از حیطه این بحث خارج است. آنچه به حسابداری مربوط می‌شود و در بند ۵۰ استاندارد بین‌المللی شماره ۳۰ آمده این است که برای ریسکهای عمومی بانکداری، شامل زیانهای آتی، اقلام احتمالی و سایر ریسکها در تخصیص سود مبلغی کنار گذاشته شود و تغییرات آن در طول سال مورد گزارش افشا شود.

خوشبختانه مدتی است که مقامات نظارتی و مدیران بانکهای ایران، به مقوله ریسکهای بانکی و مدیریت آن توجه پیدا کرده‌اند ولی هنوز در صورت‌های مالی بانکها، آثار این توجه، به‌شکل اقلام مالی دیده نمی‌شود.

جمع بندی و نتیجه‌گیری

با آنکه در حسابداری و گزارشگری مالی بانکهای ایران مواردی از عدم رعایت الزامات استانداردهای حسابداری به‌شرحی که بیان شد وجود دارد اما در مجموع، در صورت‌های مالی بانکها در اغلب موارد و بویژه موارد بااهمیت، الزامات مقرر در استانداردهای حسابداری رعایت می‌شود. تصمیمات اتخاذشده در سطح کلان مدیریت بانکها و مراجع نظارتی نیز بر رعایت هرچه گسترده‌تر استانداردهای حسابداری عطف دارد. با این حال، برخی از مقامات و مراجع تصمیم‌گیر و برخی از اندیشمندان در پاسخ افرادی که بر رعایت استانداردهای بین‌المللی در زمینه‌های مختلف و از جمله استانداردهای بین‌المللی حسابداری تأکید دارند چنین

اظهار نظر می‌کنند که "کشور ما عضو یا امضاکننده چنین میثاقهایی نیست و اصولاً نباید خود را ملتزم به رعایت چنین میثاقهایی بکند بلکه صلاح ما در این است که در هر مورد بنا به مقتضیات، مناسبات و شرایط کشورمان استاندارد خاص خود را وضع و اجرا کنیم". اگرچه از لحاظ نظری، چنین نقطه‌نظری قابل طرح و بحث و پژوهش است اما جای توضیح است که عدم رعایت قواعد و ضوابط بین‌المللی هزینه دارد. اگر تصور می‌شود که چنین نیست، در مقوله مورد بحث، به رتبه‌بندی بانکها و ریسک سیستم بانکی کشور در منابع تحقیقاتی و اطلاع‌رسانی بین‌المللی و نرخ بهره اوراق قرضه منتشر شده در بازار بین‌المللی مراجعه کنیم.

منابع

- ۱- قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷
- ۲- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷
- ۳- قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱
- ۴- قانون تشکیل سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۲
- ۵- قانون معافیت مالیاتی درآمد حاصل از تجدید ارزیابی بانکهای کشور مصوب ۱۳۶۷/۹/۳۰
- ۶- اساسنامه قانونی سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۷
- ۷- دستورالعمل اجرایی قانون معافیت مالیاتی درآمد حاصل از تجدید ارزیابی بانکهای کشور مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۸ شورای عالی بانکها
- ۸- جدول استهلاك موضوع ماده ۱۵۱ قانون مالیاتهای مستقیم ۱۳۶۶
- ۹- سازمان حسابداری و حسابرسی مؤسسات مالی اسلامی، استانداردهای حسابداری مؤسسات مالی اسلامی، ترجمه علی‌اکبر جابری، مدیریت بررسیهای فنی و حرفه‌ای، ۱۳۷۲
- ۱۰- کمیته استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استانداردهای بین‌المللی حسابداری، ترجمه و ویرایش عباس ارباب سلیمانی و عزیز عالی‌ور، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، ۱۳۷۱
- ۱۱- کمیته فنی، استانداردهای حسابداری، شماره ۱ تا ۲۵، ۱۳۸۲
- ۱۲- هیأت تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰: موارد افشا در صورت‌های مالی بانکها و مؤسسات مشابه، ترجمه مصطفی‌علی‌مدد و عباس ارباب سلیمانی، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، ۱۳۸۱
- ۱۳- هیأت تدوین استانداردهای حسابداری، مبانی نظری حسابداری و گزارشگری مالی در ایران، متن پیشنهادی، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، ۱۳۷۶
- ۱۴- قنبر آخلی، بررسی و ارزیابی نحوه محاسبه ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول در بانک ملی ایران شعب آذربایجان شرقی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، مؤسسه عالی بانکداری ایران، ۱۳۸۱
- ۱۵- حسین عسگری، بررسی آثار تجدید ارزیابی داراییهای ثابت بانک مسکن بر صورت‌های مالی

در طی سالهای ۱۳۷۸-۱۳۷۰، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، مؤسسه عالی بانکداری ایران، ۱۳۸۱

- ۱۶- منوچهر ضیائی (گردآورنده)، مجموعه قوانین پولی و بانکی و سایر قوانین مربوط (۱۳۷۰-۱۳۸۵)، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۷۲
- ۱۷- مصطفی‌علی‌مدد، پژوهشی در ضوابط تجدید ارزیابی داراییهای ثابت در جهان و مقررات و تجارب تجدید ارزیابی در ایران، مجله حسابرسی، شماره ۱۶، مهر و آبان ۱۳۸۱
- 18- AAOIFI, Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, **Accounting, Auditing, and Governance Standards for Islamic Financial Institutions**, AAOIFI, Manama, Bahrain: 2002
- 19- AICPA, American Institute of Certified Public Accountants, **Audit and Accounting Guide: Banks and Saving Institutions**, AICPA, New York: 1999
- 20- ASB, Accounting Standards Board (UK), **FRS 2, Accounting for Subsidiary Undertaking**, ASB, London: 1992
- 21- Basel Committee on Banking Supervision, **Basel Capital Accord** (formerly Basel Convention), 1988, Revised 1992 & 99, Bank of International Settlement, Basel: 2002
- 22- FASB, Financial Accounting Standards Board, **Statements of Financial Accounting Concepts No. 6, Elements of Financial Statements**, John Wiley & Sons, Inc., New York: 2000
- 23- IASB, International Accounting Standards Board, **International Financial Reporting Standards**, IASB, London: CD-ROM, Release 14, 2003
- 24- ICAEW, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, **Banking: A Regulatory Accounting and Auditing Guide**, by John Hitchin, Mitchell Hogg and David Mallet, abg, Professional Information, London: 2001
- 25- IFAC, International Federation of Accountants, **2002 Annual Report**, IFAC, New York: 2003

پانویسها:

- ۱- برای اطلاع بیشتر از سوابق مربوط به تشکیل مراجع حرفه‌ای در برخی از کشورهای پیشرفته به مقدمه کتاب زیر مراجعه کنید:
- کمیته استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استانداردهای بین‌المللی حسابداری، ترجمه و ویرایش ارباب سلیمانی و عالی‌ور، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی، ۱۳۷۱. صفحات ب تا ث
- ۲- IASB, International Accounting Standards Committee
- ۳- برای اطلاع بیشتر از سوابق مربوط به تشکیل کمیته مزبور به مقدمه همان کتاب، صفحات ث تا ج مراجعه کنید
- ۴- IASB, International Accounting Standards Board
- ۵- در اساسنامه جدیدی که در سال ۲۰۰۰ میلادی به تصویب رسید بنیادی به‌نام بنیاد استانداردهای بین‌المللی حسابداری (International Accounting Standards Committee Foundation) تشکیل گردید که توسط هیأت امنایی مرکب از ۱۹ امین از قاره‌های مختلف جهان (شش امین از آمریکای

شمالی، شش امین از اروپا، چهار امین از آسیا و اقیانوسیه و سه امین از کلیه کشورها) اداره می‌شود که مسئولیت آنها علاوه بر مدیریت بنیاد، تامین منابع مالی برای فعالیتهای هیات است. پنج امین از امنای مزبور توسط فدراسیون بین‌المللی حسابداران (International Federation of Accountants) و امنای دیگر از بین عامه حسابداران در صورت احراز شرایط کمیته نامزدان عضویت (Nominating Committee) به‌تاساب مناطق جغرافیایی انتخاب می‌شوند. منبع:

International Accounting Standards Committee Foundation, **Constitution**, Ibid., pars. 4-8, 14 & 19

۶- IASB, **The History of International Financial Reporting Standards and Exposure Drafts**, London: IASB, International Financial Reporting Standards on CD-ROM, Release 14, 2003

۷- IASCF, **Constitution**, Ibid., par. 2

۸- International Federation of Accountants, **2002 Annual Report**, IFAC, NY: 2003

۹- European Union

۱۰- **Insight**, The Newsletter of the International Accounting Standards Board, July 2003

۱۱- International Organization of Securities Commissions, IOSCO

۱۲- Association of Financial Executive Institutes

۱۳- International Council of Investment Associations

۱۴- International Association for Accounting Education and Research

۱۵- مقدمه مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی بر استانداردهای بین‌المللی حسابداری، مآخذ پیشین، صص ج و چ همانجا

۱۶- بند ۴ تبصره ۴، ماده واحده قانون تشکیل سازمان حسابرسی مصوب ۱۳۶۲ و بند ح ماده ۷ اساسنامه قانونی سازمان مزبور مصوب ۱۳۶۷

۱۷- نگاه کنید به: کمیته فنی، استانداردهای حسابداری - شماره ۱-۲۳۲۱ سازمان حسابرسی، ۱۳۸۰، مقدمه

۱۹- مقدمه‌ای بر استانداردهای حسابداری، همان مآخذ، بند ۸

۲۰- Financial Intermediation

۲۱- American Institute of Certified Public Accountants, **Audit and Accounting Guide: Banks and Saving Institutions**, AICPA, New York: 1999, p. 1

۲۲- هیأت تدوین استانداردهای بین‌المللی حسابداری، استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰: موارد افشا در صورتهای مالی بانکها و مؤسسات مشابه، ترجمه مصطفی علی‌مدد و عباس ارباب‌سلیمانی، مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی، نشریه ۱۶۱، تیر ۱۳۸۱، بند ۳

۲۳- دو نشریه زیر در این زمینه وجود دارد که در طول زمان تجدید نظر و منتشر می‌شود:

Hitchin, John, Mitchell Hogg and David Mallet, **Banking: A Regulatory Accounting and Auditing Guide**, Institute of Chartered Accountants in England and Wales, abg Professional Information, 2001

American Institute of Certified Public Accountants, **Audit and Accounting Guide: Banks and Saving Institutions**, AICPA, New York: 1999

۲۴- Financial Sector Regulators

۲۵- قانون بانکی و پولی کشور مصوب ۱۳۵۲ در مجموعه قوانین پولی و بانکی ۱۳۷۰-۱۳۸۵، تدوین منوچهر ضیائی، مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی، جلد دوم، صص ۷۵۱

۲۶- استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰، همان مآخذ، مقدمه

۲۷- استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰، همان مآخذ، مقدمه

۲۸- Basle Committee on Banking Supervision این کمیته از نمایندگان بانکهای مرکزی و مراجع نظارتی (supervisory bodies) بخش مالی ده کشور توسعه‌یافته

تشکیل شد

۲۹- در مورد چگونگی پیدایش کمیته و گسترش دامنه کاربرد میثاقی بال نگاه کنید به:

Sussane Lutz, **Beyond The Basle Accord: Banking Regulation in a System of Multilevel Governance**, Colombia International Affairs Online, March 2000, www.ciao.org

۳۰- Capital Adequacy Ratio

۳۱- Basel Committee on Banking Supervision, **Basel Capital Accord** (formerly Basel Convention), 1988, Revised 1992 & 99, Bank of International Settlement

۳۲- Accord

۳۳- The New Basel Capital Accord

۳۴- Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (AAOIFI)

۳۵- مؤسسان این سازمان عبارت بودند از بانک توسعه اسلامی، گروه دارالامال الاسلامی، شرکت سرمایه‌گذاری و بانکی الراجیه، انجمن مالی داله‌البرکه و مؤسسه مالی کویت. با تغییراتی که در اساسنامه سازمان در سالهای ۱۹۹۵ و ۱۹۹۸ میلادی صورت گرفت صندوق خیریه و وقفی تشکیل گردید و منابع مالی لازم برای فعالیت آن از محل حق عضویت اعضای جدید، حق اشتراک سالانه، هدایا و سایر منابع تأمین شد. منبع:

Accounting, Auditing and Governance Standards for Islamic Financial Institutions, AAOIFI, Bahrain: 1999, p. 11

استانداردهای حسابداری این مجموعه توسط آقای علی‌اکبر جابری ترجمه و تحت عنوان استانداردهای حسابداری مؤسسات مالی اسلامی توسط سازمان حسابرسی تحت شماره ۱۶۴ در سال ۱۳۸۲ منتشر شده است

۳۶- AAOIFI, **Accounting, Auditing, and Governance Standards for Islamic Financial Institutions**, Bahrain: 2002

۳۷- مطالب این قسمت از ترجمه استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰، مآخذ پیشین، خلاصه و نقل شده است

۳۸- هیأت تدوین استانداردهای حسابداری، مبانی نظری حسابداری و گزارشگری مالی در ایران - متن پیشنهادی - مرکز تحقیقات تخصصی حسابداری و حسابرسی، سازمان حسابرسی، نشریه ۱۱۳، ۱۳۷۶

۳۹- Realization

۴۰- Incurrence

۴۱- Recognition

۴۲- Matching

۴۳- نگاه کنید به:

FASB, **Statements of Financial Accounting Concepts**, Con. 6, Elements of Financial Statements, pars., 139-144

IASB, **Framework**, par. 11

Alternative ۴۴

۴۵- استاندارد بین‌المللی شماره ۳۰، بند ۴۸ و Banking..., op cit, par. 17.11.1

۴۶- استاندارد حسابداری شماره ۱، بند ۲۳ و ۲۵ IAS 1, par. 25

۴۷- استاندارد حسابداری شماره ۱۸، بند ۶ و Banking..., par.10.18, IAS 27, par. 7

۴۸- IAS 30 pars. 9-23 & AICPA, **Banks and Saving Institutions**, Chapter 19, Illustrative Consolidated Financial Statements

۴۹- از جمله در بریتانیا، قانون شرکتها (Companies Act 1985) و استاندارد گزارشگری مالی شماره ۲ (IASB, FRS 2, Accounting for Subsidiary Undertakings, par. 25.c)

مؤسسات دارای فعالیتهای ناهمگون را از شمول تلفیق مستثنی کرده است. در مورد بانکها نگاه کنید به:

ICAEW, **Banking: A Regulatory Accounting and Auditing**, op cit, par. 10.18

۵۰- قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱، بند ۳ ماده ۳۴، همان مآخذ، صص ۷۵۱

۵۱- استاندارد حسابداری شماره ۱، بند ۲۳ و ۲۵ IAS 1, par. 25

۵۲- در مورد چگونگی محاسبه سرمایه‌گذاری بانکها در مؤسسات فرعی غیر مالی در نسبت کفایت سرمایه، کسر کردن آن از سرمایه پایه یا سرمایه مکمل نگاه کنید به:

ICAEW, **Banking: A Regulatory... op cit., par. 7.5.2**

۵۳- ماده واحده قانون معافیت مالیاتی درآمد حاصل از تجدید ارزیابی بانکهای کشور مصوب ۱۳۶۷/۹/۳۰

۵۴- دستورالعمل اجرایی قانون معافیت مالیاتی درآمد حاصل از تجدید ارزیابی بانکهای کشور مصوب ۱۳۷۰/۸/۲۸ شورای عالی بانکها

۵۵- طبق مصوبه مورخ ۱۳۷۱/۱/۲ شورای عالی بانکها

۵۶- قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷، مواد ۱۵۷ و ۱۵۸

۵۷- برای مطالعه ضوابط تجدید ارزیابی نگاه کنید به: مصطفی علی‌مدد، پژوهشی در ضوابط تجدید ارزیابی داراییهای ثابت...، مجله حسابرس، شماره ۱۶، مهر و آبان ۱۳۸۱، صص ۳۱-۲۸

۵۸- جای توضیح است که استاندارد حسابداری شماره ۱۱ که در سال ۱۳۸۰ به تصویب رسیده است از لحاظ ضوابط و الزامات مربوط به تجدید ارزیابی با استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۱۶ هم‌هنگ است

۵۹- استاندارد شماره ۱۱، بند ۴۵

۶۰- همان استاندارد، بند ۴۳

۶۱- همان استاندارد، بند ۳۸

۶۲- همان استاندارد، بند ۴۹

۶۳- طبق تبصره ۱۰ جدول استهلاکات موضوع ماده ۱۵۱ قانون مالیاتهای مستقیم ۱۳۶۶

۶۴- همان استاندارد، بند ۵۱

۶۵- مصوبه ۱۳۷۲/۴/۲۵ وزارت امور اقتصادی و دارایی

۶۶- Base Capital or Tier 1

۶۷- Supplementary Capital or Tier 2

۶۸- Basel Accord 1, par. 14

۶۹- حسین عسگری، بررسی آثر تجدید ارزیابی داراییهای ثابت بانک مسکن بر صورتهای مالی در طی سالهای ۱۳۷۸-۱۳۷۰، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، در مؤسسه عالی بانکداری ایران، ۱۳۸۱

۷۰- به استناد بند د ماده ۳۳ قانون پولی و بانکی کشور مصوب ۱۳۵۱

۷۱- استاندارد حسابداری شماره ۱۱، بند ۵۵

۷۲- قانون برنامه سوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی مصوب ۱۳۷۹/۱/۱۷

۷۳- برای مطالعه در این مورد مراجعه کنید به:

AICPA, **Banks and Saving Institutions**, op cit., Chapter 7: Credit Losses

ICAEW, **Banking: A Regulatory Accounting**, op cit., Chapter 17: Bad and Doubtful Loans

۷۴- نگاه کنید به ترجمه مقررات کفایت سرمایه، بانک مرکزی، همان مآخذ، بند ۲۱

۷۵- قنبر آخلی، بررسی و ارزیابی نحوه محاسبه ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول در بانک ملی ایران شعب آذربایجان شرقی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حسابداری، در مؤسسه عالی بانکداری ایران، ۱۳۸۱

۷۶- استاندارد بین‌المللی حسابداری شماره ۳۰، بند ۱۹

۷۷- استاندارد حسابداری شماره ۱۲: افشای اطلاعات در خصوص اشخاص وابسته، علاوه بر موارد مندرج در استاندارد بین‌المللی شماره ۲۴ افشای موارد دیگری را با توجه به قوانین ایران از جمله ماده ۱۲۹ اصلاحیه قانون تجارت مقرر داشته است